

Socialdepartementet*Socialförsäkringsenheten***Bakgrund till och konsekvenser av en uppsägning av avtalet med Vietnam om adoptioner**

Avtalet

Avtalet mellan Sverige och Vietnam om ömsesidigt samarbete vid adoptioner (SÖ 2004:6) undertecknades den 4 februari 2004 och trädde i kraft den 1 maj 2004. Det gäller - enligt artikel 26 i avtalet - i fem år och förlängs därefter automatiskt i ytterligare fem år om det inte sägs upp sex månader före avtalets utgång, dvs. före den 1 november 2008.

Bakgrund

En rapport som har utarbetats av den amerikanska ambassaden i Hanoi presenterades i sammandrag på amerikanska ambassadens hemsida under våren 2008

(http://vietnam.usembassy.gov/irreg_adoptions042508.html).

Rapporten visar t.ex. att det förekommer fall där barn flyttas från en provins till en annan för att underlätta att de kan förklaras som föräldralösa och övergivna. Det förekommer att de biologiska mödrarna får betalt i samband med att de lämnar sina nyfödda barn ifrån sig. De biologiska föräldrarna informeras inte alltid om konsekvenserna av att de lämnar ifrån sig sitt barn för adoption till ett annat land, osv. Rapporten Det framkom också en hel del exempel på förfalskade handlingar.

Det bör observeras att problem av här nämnda slag långt ifrån förekommer i alla ärenden och det innebär inte heller att svenska sammanslutningar är involverade.

När USA:s rapport presenterades framförde den vietnamesiska adoptionsmyndigheten att uppgifterna i rapporten inte var sanna. Successivt har man därefter medgett att det finns sådana problem som tas upp i rapporten i olika provinser.

Den 24-30 september 2008 besökte Gunilla Bodin, Socialdepartementet, tillsammans med generaldirektör Meit Camving och juristen Lars Bertil

Svensson, MIA, Vietnam för att följa upp avtalet mellan Sverige och Vietnam rörande adoptioner. Detta besök förbereddes i samarbete med den svenska ambassaden i Hanoi.

Under vistelsen i Hanoi genomfördes två möten med Department of Intercountry Adoptions (DIA), som är den ansvariga adoptionsmyndigheten inom Justitieministeriet i Vietnam. Vid det första mötet med DIA deltog även företrädare för det danska familjeministeriet, den danska adoptionsmyndigheten och den danska ambassaden. Det andra mötet med DIA hölls mellan Sverige och Vietnam. Mötena med DIA hade förberetts tillsammans med de danska kollegorna och det överlämnades till DIA i förväg ett antal frågor som önskades få besvarade.

Under resan genomfördes även möten, tillsammans med de danska deltagarna, med företrädare för Rädda Barnen och den italienska organisationen CIAI, UNICEF, den amerikanska ambassaden och ett möte på svenska ambassaden med företrädare för Irlands, Norges, Frankrikes och Tysklands ambassader. Likaså hölls ett inledande och ett avslutande möte med Sveriges ambassadör i Vietnam, Rolf Bergman. Ambassaden var representerad vid de flesta av våra möten i Hanoi.

Vid mötena med DIA diskuterades den amerikanska rapporten samt uppgifter som hade framkommit vid mötena med UNICEF, Rädda barnen, CIAI samt amerikanska ambassaden. DIA bekräftade att det förekommer sådana problem som redovisas i rapporten, men att det är svårt för DIA att hålla kontroll i provinserna. DIA har i många avseenden inte rätt att kontrollera vad som händer i provinserna. DIA har vidtagit åtgärder i vissa fall, men samtidigt är provinserna mycket självständiga och kontrollerar sin egen verksamhet.

Vid mötena med DIA blev det också tydligt att DIA inte ser på problemen på samma sätt som Sverige gör. Det gäller t.ex. sammanblandningen mellan barn för adoption och ersättningarna till barnhemmen. DIA hänvisar till den svenska lagstiftningen och menar att den är problematisk, istället för att se att det finns risker med att föra ihop krav på ekonomiska ersättningar/donationer och förmedling av barn för adoption. DIA har utarbetat en PM som tydligt visar hur man räknar med bidrag till barnhemmen i samband med adoptionsverksamheten. (Se PM A/Evaluate the operation of adoption organisations in Vietnam och B/ Solutions to reinforce the management of organisations in Vietnam.) I denna PM sid. 1 skriver DIA bl.a. "But donation always goes together with the number of children for adoption."

Vid möten med DIA gavs ingen övertygande information som visar att DIA var beredd eller hade möjligheten att göra något åt de problem som Sverige, på grundval av bl.a. den amerikanska rapporten, pekade på.

Lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling (LIA)

Enligt 6 a § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling (LIA) får auktorisation beviljas till sammanslutningar att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land under förutsättning bl.a. att det andra landet har en adoptionslagstiftning eller annan tillförlitlig reglering av internationell adoption, som beaktar de grundläggande principer för internationell adoption som uttrycks i FN:s konvention om barnets rättigheter och 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner. Även andra förutsättningar ska vara uppfyllda.

I fråga om Vietnam har det bekräftats att landet inte har en fungerande administration kring den internationella adoptionsverksamheten, vilket är ett krav enligt 6 a § LIA.

Vietnam har vid upprepade tillfällen meddelat sin avsikt att tillträda 1993 års Haagkonvention, bl.a. i samband med avtalsförhandlingarna 2003, vid vårt uppföljningsmöte med DIA år 2006 och nu vid det senaste mötet i september 2008. Tidpunkten för tillträdet har skjutits framåt och nu beräknar man att det kan ske först 2011, men tidpunkten anges fortfarande som osäker.

Påverkas adoptionsverksamheten i Vietnam?

Befolkningen totalt i landet uppgår till ca 86 miljoner och det är en relativt ung befolkning i landet. Man kan utgå från att åtskilliga miljoner barn lever under fattiga förhållanden. Enligt Rädda Barnens kontor i Hanoi är minst 2,6 miljoner barn i behov av socialt skydd.

Enligt uppgift förmedlades ca 1 900 barn för adoption från Vietnam under 2007 till andra länder (2 000 under 2006) och att mer än 4 500 barn har placerats för nationell adoption.

Under åren 2003-2007 har, enligt DIA, 6 229 barn förmedlats för internationell adoption till andra länder, varav bl.a. 2 602 till Frankrike, 1 660 till USA, 832 till Italien, 460 till Irland, 249 till Sverige, 208 till Danmark, 179 till Kanada och 9 till Schweiz. Under denna period adopterades 14 000 barn genom nationell adoption.

DIA har beräknat att Vietnam fick in 12 miljoner USD genom adoptionsverksamheten under åren 2003-2007. Adoptioner ses av DIA som en intäktskälla för barnhemmen.

Adoptionsverksamheten fortsätter i Vietnam även om Sverige säger upp sitt avtal. Det är många länder som har avtal med landet. Samtidigt finns det många länder som sannolikt kommer att vänta med att ingå avtal.

USA:s avtal uppsagt

USA har haft ett avtal med Vietnam sedan 2005. Detta sades upp med verkan från den 1 september 2008. USA hade 42 organisationer som hade licens för att arbeta i Vietnam av de totalt 68 utländska organisationerna med sådan licens.

Hur påverkas adoptionsverksamheten i Sverige?

Sverige har fyra sammanslutningar som har auktorisation av MIA för att arbeta med internationella adoptioner i Vietnam. Tre har licens av DIA: Adoptionscentrum, Familjeföreningen för internationell adoption (FFIA) och Barnen framför Allt Adoptioner (BFA-A). Stiftelsen barn i Världen har auktorisation av MIA, men har ännu inte fått licens att arbeta i Vietnam. Det kom 56 barn från Vietnam för adoption genom de auktoriserade adoptionsammanslutningarna under 2007.

Barn förmedlade genom svenska auktoriserade sammanslutningar

År	Antal barn från Vietnam	Totalt antal barn
2004	0	992
2005	81	941
2006	63	765
2007	56	681
2008	32	433 (jan-sept)

Hur drabbas de sökande?

När det amerikanska avtalet sades upp framförde Vietnam att man även i fortsättningen skulle behandla ansökningar om adoption av barn som redan hade inlämnats till Justitiedepartementet och där kontakt redan hade skapats med barnet. I de fall där ansökningar redan inlämnats till Justitiedepartementet, men där det inte hade skapats kontakt med barnet fram till den 1 september 2008 skulle Justitiedepartementet returnera ärendena till respektive amerikansk adoptionsorganisation. Den 1 juli 2008 skulle Justitiedepartementet avsluta mottagandet av ansökningar. Familjer som hade fått ett barn utsett senast den 1 september 2008 får genomföra sina ärenden så att barnet kan bli adopterat av den familj som har utsetts.

Enligt 8 d § LIA ska medel som en sökande har inbetalat till en auktoriserad sammanslutning och som inte avser ersättning för intjänat arvode, uppkomna kostnader eller gjorda utlägg, om inte annat har avtalats, vid varje tillfälle kunna betalas tillbaka. Sådana medel ska hållas skilda från den auktoriserade sammanslutningens egna medel.

Svenska sammanslutningar tar ut en avgift av familjen när sammanslutningen sänder de sökandes ansökningar till utlandet. Varje sammanslutning har i avtal med de sökande angivit hur avgifter ska

återbetalas och vad som inte återbetalas i samband med att en adoptionsprocess avbryts.

Om avtalet sägs upp bör statssekreterare Karin Johansson vid sitt besök i Vietnam i november 2008 ta upp frågan med företrädare för DIA om hur adoptionsverksamheten kan avslutas på bästa sätt så att inte barn och adoptionssökande föräldrar drabbas i onödan.

Angående Vietnam och 1993 års Haagkonvention

Flera länder har betonat det angelägna i att Vietnam ansluter sig till 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.

USA har lyft fram detta i samband med uppsägningen av sitt avtal med Vietnam. USA arbetar för att flera länder gemensamt ska stödja Vietnam i detta arbete t.ex. med tekniskt/juridiskt stöd, liksom att agera och trycka på Vietnam i denna fråga.

Också från svensk sida ser vi detta också som angeläget. Inför en anslutning till Haagkonventionen måste landet se över sin lagstiftning. Man kan då ställa tydligare krav på landet om säkerhet för barn och deras biologiska föräldrar och etiska regler för adoptionsverksamheten.

Vietnam har sedan många år tillbaka uttalat att man snart ska ansluta sig till Haagkonventionen. Denna målsättning har dock flyttats fram år efter år. Vid våra överläggningar 2006 mellan Sverige och DIA menade DIA att en anslutning skulle ske omkring 2007. Vid de senaste överläggningarna har tidpunkten flyttats fram till 2011. DIA framför att man först måste se över minst sex olika lagar och att detta tar tid. En sådan översyn kan inte vara klar förrän 2010, tror man. Därefter ska frågan behandlas i landets Nationalförsamling och det kan också ta tid.

Det är dock viktigt i detta sammanhang att man inte enbart ratificerar Haagkonventionen utan att den också kommer att implementeras och tillämpas på ett korrekt sätt.

DIA har inte redovisat någon strategi för att säkerställa etiskt korrekta adoptioner under tiden fram till dess att landet har anslutit sig till Haagkonventionen.

Fortsatta insatser

Den amerikanska ambassaden i Hanoi har tagit initiativ för att påverka Vietnams anslutning till Haagkonventionen och Sverige deltar aktivt i dessa diskussioner. I diskussioner kring internationella adoptioner deltar både länder som har övervägt att ingå avtal, men som nu avvaktar, och andra länder som har avtal. Sverige kommer fortsatt att delta i detta samarbete.

Det är angeläget att Sverige på olika sätt arbetar för att stärka barnets rättigheter i olika sammanhang i sitt fortsatta samarbete med Vietnam, liksom på europeisk och internationell nivå. Det kan också gälla i Sidas arbete med den nu aktuella Vietnamstrategin som har ett rättighetsperspektiv och där barnrättsfrågor är en viktig del.

Avtal med andra länder eller inte

Vietnam har avtal med följande länder

Danmark (inne på andra avtalsperioden, men ska ev. ta ny ställning)

Frankrike (förlängs sannolikt)

Irland (går ut 1 maj 2009, förlängs antagligen)

Italien (avtal ingicks 2004/05)

Kanada

Schweiz

Spanien (relativt nytt avtal)

Sverige (går ut 1 maj 2009, förlängs automatiskt om vi inte säger upp det)

Länder som inte har avtal eller där frågan om ett avtal hålls vilande

Australien (vilande i avvaktan på Vietnams anslutning till

Haagkonventionen)

Belgien (förslag ligger för godkännande i tre regioner, dock vilande i avvaktan på Vietnams anslutning till Haagkonventionen)

Holland (vilande förslag)

Norge (förslag hos norska regeringen, avvaktar Sverige och Danmark)

Storbritannien (inget avtal, förfrågan om adoptioner har ökat).

Tyskland (inget förslag finns, processen har stannat av pga. tveksamheter, men politiskt tryck).